

Asia: VN/33943/2025

Hallituksen esityksen luonnos laeiksi yliopistolain, ammattikorkeakoululain, opintotukilain 4 §:n ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta (tutkinto avoimena korkeakouluopetuksena)

Lausunnonantajan lausunto

Yleinen näkemyksenne esityksestä sekä tiivistelmä lausuntonne pääkohdista

Juristiliitto pitää koulutustason nostamista ja jatkuvan oppimisen vahvistamista tärkeinä tavoitteina, mutta ei kannata esitysluonnoksessa ehdotettua mallia tutkinnon suorittamismahdollisuudesta avoimessa korkeakouluopetuksessa. Esitys merkitsee koulutuspoliittisesti merkittävää muutosta, joka käytännössä loisi maksullisen väylän tutkintokoulutukseen, heikentäisi opiskelijavalintajärjestelmän legitimiteettiä, lisäisi riskiä koulutuksellisen eriarvoisuuden kasvusta ja muuttaisi avoimen korkeakouluopetuksen tehtävää tavalla, jota ei voida pitää perusteltuna. Juristiliiton näkemyksen mukaan jatkuvan oppimisen tavoitteita tulee edistää ensisijaisesti täydennyskoulutuksen, erikoistumiskoulutusten ja muiden joustavien osaamiskokonaisuuksien avulla, ei laajentamalla maksullista tutkintokoulutusta avoimen korkeakouluopetuksen kautta.

Näkemyksenne esityksen tavoitteista

Juristiliitto pitää esityksen tavoitteita sinänsä kannatettavina siltä osin kuin niillä pyritään nostamaan koulutustasoa, vahvistamaan jatkuvaa oppimista ja lisäämään mahdollisuuksia korkeakouluttautumiseen eri elämäntilanteissa. Tavoitteiden toteuttamistapa on kuitenkin ongelmallinen. Juristiliiton näkemyksen mukaan esityksessä valittu keino ei edistä koulutuksellista yhdenvertaisuutta, vaan voi pikemminkin vahvistaa koulutukseen pääsyn riippuvuutta yksilön tai hänen lähipiirinsä taloudellisesta asemasta. Tavoitteisiin voidaan vastata paremmin kehittämällä olemassa olevia maksuttomia tutkintokoulutuksen väyliä sekä vahvistamalla työelämälähtöistä jatkuvaa oppimista muilla keinoin kuin kokonasiin tutkintoihin tähtäävällä avoimella korkeakouluopetuksella.

Näkemyksenne avoimena korkeakouluopetuksena järjestettävän tutkintokoulutuksen järjestämistä koskevista ehdotuksista (1. lakiehdotuksen 7 § ja 8 c § sekä 2. lakiehdotuksen 10 § ja 12 c §). Onko ehdotetussa sääntelyssä muutos- tai täsmennystarpeita?

Juristiliitto ei kannata ehdotettua sääntelyä. Tutkintoon johtavan koulutuksen tulee olla lähtökohtaisesti maksutonta, ja vaikka esitys ei muodollisesti poistaisi maksuttoman

tutkintokoulutuksen mahdollisuutta, se merkitsee kehityssuuntaa, jota ei voida pitää koulutuspoliittisesti toivottavana. Käytännössä esitetty malli muodostaisi maksullisen ohitusväylän tutkintokoulutukseen eikä lisäisi tosiasiallista yhdenvertaisuutta hakijoiden keskuudessa. Päinvastoin on nähtävissä riski siitä, että pääsy korkeakoulutukseen kytkeytyy entistä vahvemmin yksilön taloudelliseen asemaan.

Juristiliitto korostaa korkeakoulututkintojen maksuttomuuden merkitystä suomalaisen oikeusvaltion, sivistyksen ja koulutuksellisen yhdenvertaisuuden keskeisenä periaatteena. Esitysluonnoksesta ilmenee, että tutkintokoulutukseen voisi hakeutua ilmoittautumalla ilman opiskelijavalintaa ja maksamalla koulutuksen kustannukset. Juristiliitto katsoo, että tällainen muutos heikentää opiskelijavalintajärjestelmän legitimitettiin ja koulutukseen hakeutumisen oikeudenmukaisuutta.

Tämä on erityisen ongelmallista oikeustieteellisellä alalla. Oikeustieteellinen koulutus antaa kelpoisuuden vaativiin asiantuntijatehtäviin, ja koulutuksen laadun, rakenteen sekä opiskelijavalinnan tulee olla selkeästi perusteltavissa. Juristiliitto katsoo, että pääsyn oikeustieteelliseen koulutukseen tulee jatkossakin perustua hakijan kyvykkyyden ja soveltuvuuden arviointiin. Lisäksi oikeustieteen tutkinto on yleisjuristitutkinto, jonka tulee tarjota laaja-alaiset valmiudet erilaisiin juristin tehtäviin. Tutkintojen sisällöllinen ja laadullinen yhtenäisyys jokaisessa oikeustiedettä opettavassa koulutusyksikössä on keskeistä sekä työmarkkinoiden toimivuuden että oikeusturvan näkökulmasta.

Juristiliitto kiinnittää huomiota myös siihen, että ehdotettu sääntely muuttaisi avoimen korkeakouluopetuksen luonnetta olennaisesti. Nykyisin avoimen korkeakoulun tehtävänä on tarjota mahdollisuuksia yksittäisten opintojen suorittamiseen, osaamisen päivittämiseen ja koulutuksellisen saavutettavuuden edistämiseen. Esitetty muutos siirtäisi painopistettä pois näistä tehtävistä ja tekisi avoimesta korkeakouluopetuksesta osan varsinaista tutkintokoulutusjärjestelmää. Jos sääntely tästä huolimatta edistetään, sitä olisi ainakin täsmennettävä siten, että koulutuksen yhdenvertaisuusvaikutukset, opiskelijavalinnan asema, koulutuksen laatuvaatimukset sekä korkeakoulujen velvollisuudet arvioidaan ja rajataan huomattavasti nykyistä selkeämmin.

Näkemyksenne opiskelupaikkojen varaamiseen (ensikertalaiskiintiö) liittyvästä ehdotuksesta (1. lakiehdotuksen 36 b § sekä 2. lakiehdotuksen 28 b §)

Juristiliitto pitää perusteltuna sitä, että opiskelupaikkojen varaamiseen liittyviä vaikutuksia tarkastellaan myös ensikertalaisten aseman näkökulmasta. Esitetty kokonaisuus on kuitenkin ongelmallinen, koska maksullinen tutkintoväylä voi käytännössä ohittaa opiskelijavalinnan ja samalla heikentää ensikertalaiskiintiön merkitystä osana oikeudenmukaista ja ennakoitavaa opiskelijaksi ottamisen järjestelmää. Juristiliiton näkemyksen mukaan ensikertalaiskiintiöjärjestelmää ei tule tarkastella irrallaan muusta opiskelijavalintajärjestelmästä, vaan arvioinnissa on huomioitava, miten ehdotus muuttaa tosiasiallisia mahdollisuuksia päästä tutkintokoulutukseen eri hakijaryhmien välillä.

Näkemyksenne opintotukilakia koskevasta ehdotuksesta (3. lakiehdotus)

Juristiliitto pitää ongelmallisena, että avoimena korkeakouluopetuksena tutkintoa suorittavat opiskelijat eivät olisi oikeutettuja opintotukeen. Käytännössä tämä korostaisi opiskelijoiden taloudellisen aseman merkitystä ja voisi rajata tutkintokoulutukseen osallistumisen vain niille, joilla on mahdollisuus rahoittaa opintonsa ilman opintotuen kaltaisia tukimuotoja. Tällainen ratkaisu on omiaan lisäämään koulutuksellista eriarvoisuutta eikä sitä voida pitää yhdenvertaisuuden näkökulmasta hyväksyttävänä.

Näkemyksenne korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annettua lakia koskevasta ehdotuksesta (4. lakiehdotus)

Juristiliitto pitää erittäin ongelmallisena sitä, että samaa tutkintoa suorittavat opiskelijat olisivat opiskeluterveydenhuollon osalta eri asemassa sen perusteella, minkä väylän kautta he ovat tutkintokoulutukseen tulleet. Opiskelijoiden yhdenvertainen oikeus keskeisiin tukipalveluihin on tärkeä osa toimivaa korkeakoulujärjestelmää ja opiskelijoiden oikeusturvaa. Ehdotettu rajaus heikentäisi opiskelijoiden yhdenvertaisuutta ja voisi käytännössä vaikeuttaa opintojen suorittamista.

Näkemyksenne esitysluonnoksen vaikutusarvioista vaikutusarviojajärjestelmän. Mitkä ovat omat arvionne esityksen vaikutuksista? Puuttuuko esityksen vaikutusarvioista jotakin? Korkeakouluja pyydetään arvioimaan, miten ja missä laajuudessa esitysluonnoksen mukainen mahdollisuus suorittaa tutkinto avoimessa korkeakouluopetuksessa voitaisiin ottaa käyttöön sekä millä aikataululla. Lisäksi korkeakouluja pyydetään arvioimaan, millaisia vaikutuksia tämän käyttöönoton toteutumisella olisi korkeakoulujen muuhun avoimen korkeakouluopetuksen tarjontaan.

Juristiliitto katsoo, että esitysluonnoksen vaikutusarviointit ovat puutteellisia. Esityksellä on merkittäviä vaikutuksia koulutukselliseen tasa-arvoon, opiskelijavalintajärjestelmään, korkeakoulujen rahoitukseen, avoimen korkeakouluopetuksen tehtäviin sekä työmarkkinoihin, mutta näitä vaikutuksia ei ole arvioitu riittävän kattavasti. Erityisen niukaksi jää arvio siitä, miten ehdotus vaikuttaisi eri sosioekonomisissa asemassa olevien henkilöiden tosiasiallisiin mahdollisuuksiin hakeutua tutkintokoulutukseen. Samoin tarkempi arvio puuttuu siitä, miten uudistus vaikuttaisi avoimen korkeakouluopetuksen muuhun tarjontaan, kohdentumiseen ja resursointiin. Juristiliiton näkemyksen mukaan näin laaja-alainen uudistus edellyttäisi perusteellisempaa vaikutusarviointia sekä korkeakoulujärjestelmän kokonaisuuden kannalta että tutkintokoulutuksen yhdenvertaisuuden näkökulmasta.

Näkemyksenne esityksen voimaantuloaikataulusta (esitysluonnoksen mukaan ehdotetut lait tulisivat voimaan 1.8.2028)

Juristiliitto katsoo, että esitystä ei tule edistää ehdotetussa muodossa, eikä voimaantuloaikataulua voida pitää perusteltuna ilman olennaisesti perusteellisempaa valmistelua ja vaikutusarviointia. Mikäli sääntelyä jatkovalmistellaan, valmistelussa tulee varata riittävästi aikaa korkeakoulujärjestelmän rakenteellisten, taloudellisten ja yhdenvertaisuusvaikutusten huolelliseen arviointiin.

Muut huomiot ja näkökohdat

Juristiliitto korostaa, että jatkuvan oppimisen vahvistaminen on tärkeää, mutta sen toteuttamisessa tulee pitäytyä ratkaisussa, jotka eivät murena tutkintokoulutuksen maksuttomuutta, opiskelijavalinnan hyväksyttävyyttä tai opiskelijoiden yhdenvertaista asemaa. Erityisesti oikeustieteellisen koulutuksen osalta on huolehdittava siitä, että tutkintojen sisältö, laatu ja kelpoisuutta tuottava merkitys säilyvät selkeinä ja valtakunnallisesti vertailukelpoisina. Jatkuvan

oppimisen tavoitteita on tarkoituksenmukaisempaa edistää täydennyskoulutuksen, erikoistumiskoulutusten ja muiden työelämälähtöisten osaamiskokonaisuuksien avulla.

Tuomainen Jenni
Juristiliitto - Juristförbundet ry